

دکتر بصیر کامجو :

منظومه‌ای از اندیشه، هویت، و نقد فلسفی

در بستر جامعه افغانستان

چکیده

دکتر بصیر کامجو، متفکر معاصر افغانستان، با بهره‌گیری از سنت‌های فلسفی شرق و غرب، و با رویکردی انتقادی و هویت‌محور، به یکی از برجسته‌ترین چهره‌های فلسفی، سیاسی و اجتماعی معاصر تبدیل شده است. این مقاله به بررسی ابعاد فکری، رویکردهای دانشی، و جایگاه دکتر کامجو در سنت روشنفکری خراسانی می‌پردازد. در این مسیر، بر آثار منتشرشده وی در حوزه‌های فلسفه، عرفان، هویت فرهنگی، نقد قدرت قبیله‌گرایانه، و اخلاق اجتماعی تمرکز می‌شود.

مقدمه

جهان معاصر افغانستان، از نظر فکری و سیاسی، با پرسش‌های اساسی در باب **هویت، مشروعیت قدرت، اخلاق عمومی، و همزیستی فرهنگی** مواجه بوده است. در چنین بستری، ظهور متفکری چون **دکتر بصیر کامجو** را می‌توان پاسخ اندیشه‌ورزانه‌ای به این بحران‌ها دانست. تولد در پنجشیر (1961)، تحصیلات در مراکز آکادمیک معتبر (پراگ، مسکو، پیترسبورگ) و تألیف ده‌ها کتاب، از او شخصیتی ساخته است که تفکرش در سه لایه قابل تحلیل است: **هویت‌گرایی فرهنگی، فلسفه اخلاق، و نقد ساختار قدرت سیاسی**.

اول - زیست‌جهان فکری دکتر بصیر کامجو

کامجو، ریشه‌های فکری‌اش را در سنت عرفانی خراسان، فلسفه اسلامی، و معرفت‌شناسی مدرن بنا نهاده است. دانش‌آموختگی در اروپا و روسیه، او را با فلسفه تحلیلی، ساختارگرایی، و عقلانیت انتقادی آشنا ساخت؛ اما آنچه مایه تمایز فکری اوست، بازگشت به خویشتن فرهنگی و تمدنی خراسان است. او تلاش کرده تا از قلمرو عقل و اخلاق، پیوندی میان گذشته فرهنگی و آینده سیاسی مردم خویش ایجاد کند.

دوم - رویکردهای دانشی و محوری اندیشه

الف) بازخوانی هویت در بستر تاریخ و جغرافیای فرهنگی

کامجو، در آثار متعدد خود مانند «تغییر نام افغانستان به خراسان»، «پادشاهان آریایی» و «عظمت فرهنگی خراسان»، هویت ملی را نه بر اساس نژاد یا قوم، بلکه بر مبنای تمدن خراسانی می‌سازد. از نظر او، بحران هویت افغانستان، برخاسته از جعل تاریخی، تحمیل سیاسی و طرد فرهنگی اقوام بومی است.

ب) فلسفه سیاسی و نقد شؤونیسم قبیله‌محور

در آثاری چون «راهبرد حل اساسی مسئله ملی»، «حاکمیت سیاسی شؤونیسم قبیله افغان»، و «بیانی از سه طرح صلح»، وی به نقد ساختار قدرت متمرکز، تک‌قوم‌گرا و غیرپاسخ‌گو می‌پردازد. او خواهان نظام پارلمانی فدرال با تکیه بر چندزبانگی و چندفرهنگی است.

ج) فلسفه اخلاق و انسان‌گرایی تطبیقی

اخلاق در اندیشه کامجو، نه امری شخصی و منفعل، بلکه نیروی فعال اجتماعی است. کتاب «اخلاق تطبیقی بیداری دگرپوستی» و مقاله «نقش موازین اخلاقی در انسانی‌سازی جامعه»، نشان می‌دهند که او به دنبال ساختن جامعه‌ای بر بنیان خرد، کرامت و دگرخواهی است.

د) اندیشه فلسفی و عرفانی

دکتر کامجو، با نگارش آثاری درباره ابن‌سینا، سنایی، عطار، مولوی، انصاری، بردیایف، هایبگر و راسل، تلفیقی کم‌نظیر از عرفان شرقی و فلسفه غربی را به تصویر می‌کشد. او معتقد است که عرفان خراسانی با محور عقل و عشق، ظرفیت ایجاد بازسازی اجتماعی را دارد.

سوم - تأثیر اجتماعی و فرهنگی

مقالات متعدد کامجو درباره‌ی آموزش، حقوق زنان، زبان فارسی، سیاست هویتی و تجزیه‌تحلیل بحران‌های ملی، نشان‌دهنده تلاش او برای ایفای نقش روشنفکر متعهد در جامعه است. آثار او نه صرفاً نظریه‌پردازانه، بلکه دارای راهبردهای عملی در حوزه عدالت، حقوق بشر، و ساختار سیاسی جایگزین است.

چهارم - جایگاه علمی در سنت فکری خراسان

دکتر بصیر کامجو را می‌توان حلقه‌ای پیوسته در زنجیره روشنفکری خراسانی دانست که از ابوریحان بیرونی، خواجه نصیر، بوعلی، مولانا و ناصرخسرو تا اندیشمندان معاصر چون جاوید، طاهری، و پژواک امتداد یافته است. وجه تمایز او، پیوند تنگاتنگ میان نقد سیاسی و فلسفه اخلاق در قالبی زبانی است که به مردم خراسان می‌رسد.

پنجم - جایگاه علمی و اجتماعی

دکتر بصیر کامجو نه تنها یک اندیشمند و نویسنده، بلکه کنش‌گری سیاسی و اجتماعی نیز به شمار می‌آید. وی با نگارش بیش از 100 عنوان کتاب و مقاله، مجموعه‌ای کم‌نظیر از تأملات فلسفی، اخلاقی، سیاسی، تاریخی و فرهنگی را فراهم آورده است. محور اندیشه‌های او بر:

- خردورزی

- آزادی اندیشه

- بازسازی هویت تاریخی مردمان خراسان‌زمین

- انتقاد از نظام‌های قبیله‌ای و استبدادی

- تقویت ساختارهای عقلانی و پارلمانی

استوار است.

ششم - آثار شاخص به تفکیک موضوعی

موضوع	آثار مهم
هویت و تاریخ فرهنگی خراسان	دانشنامه هویت فرهنگی و تاریخی، پادشاهان آریایی، عظمت
سیاست و جامعه پارلمان فدرال آلمان	حاکمیت شؤنیزم قبیله، راهبرد حل مسئله ملی، ساختار
فلسفه و عرفان عشق، فلسفه علم	روشنگرایی اندیشه، فلسفه وحدت وجود، معرفت عقل و
اخلاق و انسان خرد و انسانیت	اخلاق تطبیقی، کتاب سبز، نگاهی به موازین اخلاقی،
زنان و حقوق بشر	خشونت علیه زنان، آزادی زن از گرو اندیشه مرد
مناسبت‌های فرهنگی	جشن نوروز، جشن مهرگان، چله، یلدا، چارشنبه‌سوری

هفتم - جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

دکتر بصیر کامجو را می‌توان از چهره‌های نواندیش، خردگرا و فرهیخته معاصر افغانستان دانست که با تلفیق عناصر هویتی، فلسفی، عرفانی، سیاسی و اجتماعی، منظومه‌ای فکری پدید آورده است که شایسته بررسی به‌عنوان یکی از جریان‌های نوین روشنفکری در افغانستان و جهان فارسی‌زبان است. آثار او دعوتی است به بازگشت به خرد، تاریخ، کرامت و آینده‌نگری و تلاش دارد تا پاسخی اخلاق‌مدار و هویت‌محور به بحران‌های پیچیده جامعه افغانستان و منطقه خراسان ارائه دهد. او از معدود اندیشمندانی است که با بهره‌گیری هم‌زمان از سنت عرفانی شرق و اندیشه فلسفی غرب، الگویی برای بازسازی انسانیت، خرد و معنا در جوامع بحران‌زده ارائه می‌کند.

نویسنده : حلیمه کامجو

30 می 2025 م .